

PERSPECTIVA CLASELOR SOCIALE: KARL MARX

Şerban Olah

Karl Marx aparține acelei rare categorii de oameni de știință a cărui personalitate a marcat profund pe de o parte evoluția societății, pe de altă parte reflecția științifică asupra socialului. Indiferent că se recunoaște sau nu, că este criticat sau apărat, Marx a exercitat și exercită o puternică influență asupra intelectualității științelor sociale. Făcând o "chirurgie" a teoriilor oligarhice îl descoperim pe Marx la tot pasul. Le Bon și Ortega y Gasset treceau prin filtrul reflexiei lor aristocrate o epocă care era mult influențată de Marx, epoca emancipării maselor; chiar dacă nu era de acord cu o serie de idei sociologice ale lui Marx, conceptul de "clăsă politică" elaborat de sociologul italian nu intră în conflict cu conținutul social al marxismului considerat o dogmă economică dar mai ales o filosofie a istoriei.¹ Deși i-a ironizat pe "socialiștii care jură pe cuvântul lui Marx și Engels ca pe o comoară a tuturor cunoștințelor umane"², Pareto a recunoscut că noțiunea de luptă de clasă i-a influențat vizionarea asupra istoriei pe o cale majoră și întotdeauna a fost de acord cu faptul că Marx a fost cel dintâi care a pus accent pe lipsa de armonie a intereselor de clasă. Aprecierea pentru Marx e exprimată de Pareto în următoarea frază: "Socialiștii au în întregime dreptate în accentuarea marii importanță a luptei de clasă și în afirmația că este marele fapt dominant în istorie" (L. Coser apud Pareto, Masters of Sociological Thought, pag. 412).

Lucrarea lui Roberto Michels, "Partidele politice" este o polemică la adresa ideii marxiene despre societatea proletariană căci "majoritatea ființelor umane, într-o condiție de tutelaj etern, sunt predestinate printr-o necesitate tragică să se supună dominației unei simple minorități și să constituie piedestalul unei oligarhii" (R. Michels, Political Parties, pag. 353). Totuși în finalul lucrării sale, Michels avea să recunoască inexistența unei contradicții între doctrine conform căreia istoria este înregistrarea unei serii continue lupte de clasă și cea care afirma că lupta de clasă culminează în mod ireversibil cu crearea noilor oligarhii care fuzionează cu cele vechi.³

Cum am remarcat anterior, teoria asupra elitelor puterii în societatea americană, opera lui Charles Wright Mills este de fapt o încercare de unificare a perspectivei neomachiavelliene cu cea marxiană.

Din exemplele mentionate anterior rezultă că un eseu despre teoriile oligarhice, care începe cu prezentarea sociologiei lui Marx nu este o greșală ci chiar un fapt care se impune pentru o analiză clară.

Analiza claselor sociale apare în câteva din lucrările importante ale lui Marx cum ar fi: Manifestul Partidului Comunist, Capitalul, 18 Brumări al lui Ludovic Napoleon. "Manifestul Partidului Comunist" (1848) este un pamflet propagandistic în care Marx și Engels și-au prezentat ideile științifice în colectiv. Întreaga istorie este istoria luptei de clasă, oameni liberi și sclavi, patricieni și plebei, nobili și iobagi, pe scurt opresori și opresiți – au fost într-o opoziție constantă și au dus o luptă înversată. Uneori secretă, alteori deschisă care întotdeauna s-a terminat cu transformarea revoluționară a întregii societăți sau cu pieirea claselor aflate în luptă.

Aici apare ideea decisivă: istoria umană este caracterizată de lupta grupurilor umane care vor fi numite clase sociale, caracterizate în primul rând prin antagonismele dintre opresori și opresiți și în cel de-al doilea rând de tendința de polarizare în două blocuri și numai două.

Joseph Schumpeter consideră că atunci când interpretăm opera lui Marx problema principală este cum măsurăm intensitatea anumitor idei. Căci dacă suntem adversari ai lui Marx, putem afirma cu dușmanie că intrarea în istorie a claselor sociale se face odată cu celebra afirmație din "Manifestul Partidului Comunist", că istoria societății este istoria claselor sociale.⁴ Dar dacă analizăm la o altă intensitate și considerăm că evenimentele istorice pot fi adesea interpretate în termenii intereselor și atitudinilor de clasă și că structura de clasă existentă este întotdeauna un factor important în interpretarea istorică, atunci vorbim despre o concepție validă.⁵